

Nr 212.

Av herr Nilson i Spånstad, om utredning och förslag angående friköp av vissa arrendegårdar.

Enligt tidigare gällande arrendelagstiftning var arrendatorn i många fall byggnadsskyldig, vilket hade till följd att byggnadsbeståndet på arrendegårdarna på det hela taget blev tämligen bristfälligt. För att råda bot härpå och för att åstadkomma större rättvisa överflyttades i 1943 års sociala arrendelag byggnadsskyldigheten till jordägaren. Dessa nya bestämmelser ha medfört att ägare av större godscomplex slagit samman arrendegårdar antingen med varandra eller med huvudgården i stället för att upprusta och förnya byggnadsbeståndet på arrendejordbruken.

Bestämmelserna i den sociala arrendelagen tillkommo i avsikt att bereda arrendatorerna ett bättre och säkrare rättsskydd. Sedan denna lag nu varit i kraft några år, har man med ledning av erfarenheterna från dess tillämpning kunnat konstatera, att den i stort sett väl motsvarat sitt syfte. Emellertid har det visat sig, att lagen inte helt infriat de förhoppningar arrendatorerna hade anledning att hysa. Som ovan påpekats förekommer det i icke ringa omfattning att de stora godsen lägga samman fullt bärkraftiga jordbruk eller slå samman en bärkraftig brukningsdel med huvudgården och på så sätt förminska antalet självständiga bärkraftiga jordbruk. Man begagnar sig med lagens hjälp av möjligheterna att lägga arrendegårdar under eget bruk i en utsträckning, som vid lagens tillkomst icke förutsattes.

Denna utveckling inger allvarliga betänkligheter inte endast ur jordpolitiska och sociala rättvisesynpunkter. Staten söker föra en jordpolitik, som strävar efter att skapa fullständiga jordbruk genom tillskott av jord och skog. Det framstår då som föga rationellt att en mängd redan befintliga bärkraftiga jordbruk försvinna med åtföljande minskning av jordbrukarklassen. Med de proportioner denna minskning av bärkraftiga brukningsdelar redan tagit och som kunna väntas komma att ytterligare öka i framtiden, uppstå även andra olägenheter i de berörda områdena. Skatteunderlaget sjunker, det blir svårare att ordna mjölktransporter, postgång och kommunikationer samt övriga gemensamma inrättningar, som äro nödvändiga för att bygdens invånare skola trivas och stanna kvar.

Sammanslagningarna motiveras ofta med de höga byggnadskostnaderna. Fideikommissens och godsens förvaltningar anse, att det blir för dyrt att rusta upp byggnadsbeståndet på arrendegårdarna. I stället slår man samman gårdarna med huvudgården eller sammanför dem till större enheter. Något hinder mot ett dylikt förfaringssätt synas i praktiken 1947 års lagar

om uppsikt å jordbruk och tvångsinlösen av vanhävdad jordbruksegendom samt deras föregångare icke ha uppställt.

Erfarenheten visar, att där jorden brukas av ägaren underhålles och vårdas byggnadsbeståndet på ett helt annat och bättre sätt än där jorden upplåtits på arrende. En utväg för att hindra den här berörda sammanslagningen av bärkraftiga jordbruk synes därför vara att skapa möjligheter för arrendatorerna att friköpa de gårdar de bruka. Jag syftar här på sådana under större gods lydande fastigheter, som icke under generationer brukats av ägarna själva men på vilka arrendet ofta gått i arv från far till son under måhända många generationer. Det bör enligt min mening vara ett samhällsintresse, att så många som möjligt äga den jord de bruka.

Jag anser därför att den här av mig berörda frågan bör bli föremål för utredning. Syftet med denna utredning skulle vara att undersöka möjligheterna för friköp från arrendatorernas sida av bärkraftiga, under större gods hörande arrendegårdar, när ägarna eller godsförvaltningarna ha för avsikt att sammanslå sådana gårdar antingen inbördes eller med huvudgården.

Med anledning av vad som anförts får jag hemställa,

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag angående friköp av sådana arrendegårdar, som avses i motionen.

Stockholm den 25 januari 1950.

Hj. R. Nilson

i Spånstad.